

ОПТИМІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Лапто В.

ВСТУП

Гуманістична парадигма сучасного виховного процесу обумовлює потребу створення нових технологій, які орієнтували б зростаюче покоління до вправління у позитивних діях, сприяли розвиткові волі, формуванню моральних почуттів і звичок, забезпечували утвердження гуманістичного світогляду й активної життєвої позиції. Особливої актуальності означена потреба набуває в період професійного становлення особистості. Адже саме в цей час майбутній фахівець має усвідомити суспільну значущість обраної професії, визначити пріоритетні напрями реалізації свого духовного потенціалу.

«Можливості особистісного самовизначення вихованців у особистісно орієнтованому вихованні, – стверджує академік І. Д. Бех, – розширюються саме завдяки збільшенню ступенів свободи їхніх дій і внутрішньої активності. Вона має бути пов'язаною з формуванням у вихованця стійкої готовності до усвідомленої побудови, коригування та реалізації перспектив свого особистісного розвитку, готовності розглядати себе таким, що розвивається в часі, й цілеспрямовано створювати особистісно значущі життєві смисли»¹.

Реалізація окреслених завдань вимагає звернення до інноваційних форм і методів виховання, які б оптимізували соціальну діяльність студентської спільноти. З цією метою А. Й. Капська пропонує використовувати проєктні технології, оскільки їх перевага полягає у можливості перетворення студента з об'єкта, на який спрямована діяльність педагога та куратора, на головний суб'єкт освітнього процесу вищої школи².

¹ Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн. 1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с. С. 202.

² Капська А. Й. Соціальне виховання студентів у сучасній вищій школі – одна із актуальних проблем. Збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 68–73.

Згідно визначення І. М. Дичківської проєкт – це сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту³.

На думку О. В. Безкоровайної виховання культури особистісного самоствердження успішно здійснюється у проєктній діяльності, оскільки саме вона сприяє активному залученню й реалізації життєвих планів вихованців, розширює їх можливості до самостійного пошуку та використання інформації, надає освітньому процесу діалоговий характер, необхідний для розвитку комунікативних умінь, формування самооцінки. Водночас саме проєктна діяльність дає можливість підвищити впевненість у власних силах, більш якісно засвоїти знання, розвинути інтелект і творчі здібності, підсилити їхню мотивацію на успішну навчальну діяльність, забезпечити механізм розвитку критичного мислення, уміння шукати шлях вирішення поставленого завдання, розвинути дослідницькі здібності, вміння мислити абстрактно⁴.

У науково-методичному доробку В. І. Тернопільської проєктну діяльність визнано однією з найефективніших форм виховної роботи зі студентами академічної групи ЗВО. При цьому авторка «Довідника з виховної роботи зі студентами» наголошує на особливій ролі куратора, позаяк «місія педагога полягає в заохоченні усіх членів студентського колективу до співпраці у досягненні спільної мети»⁵.

Мета дослідження полягає у визначенні місця і ролі проєктних технологій у процесі гуманізації позанавчальної діяльності майбутніх педагогів в освітньому просторі ЗВО.

На сьогодні запровадження проєктів належить до інноваційних технологій виховання. Планування проєктів академічної групи варто асоціювати з суспільно-корисною діяльністю. При цьому робота над проєктом неможлива без врахування інтересів, зацікавлень та захоплень кожного студента, його морально-етичних та світоглядних орієнтирів.

Упровадження проєктних технологій у позанавчальну діяльність передбачає створення сприятливих умов для розкриття інтелектуально-творчих здібностей кожного студента в процесі цікавої та результативної роботи. Реалізація проєкту неможлива без залучення

³ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с. С. 195.

⁴ Безкоровайна О.В. Самоствердження особистості: постановка проблеми у контексті освітніх виховних технологій / *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 3. С. 42–48.

⁵ Тернопільська В.І. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль: Богдан, 2014. 264 с. С. 206.

сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Під час проєктної діяльності здійснюється набуття вихованцями низки умінь: планувати свою роботу, використовувати значний масив джерел інформації, самостійно відбирати й накопичувати матеріал, аналізувати факти, приймати рішення, установлювати соціальні контакти, створювати «кінцевий продукт» (журнал, сценарій), презентувати створене перед аудиторією, оцінювати себе й одне одного.

Проєктна діяльність академічної групи характеризується низкою ознак:

- розв’язання соціально значущої проблеми;
- результати мають чітко означену практичну, теоретичну чи пізнавальну значущість;
- куратор виконує стимулюючу, консультативну, корегуючу функції;
- кожен з етапів передбачає поєднання індивідуальної, парної, групової діяльності студентів;
- інтегрування компетентностей з різних дисциплін, що їх опановують студенти під час навчання;
- окремі етапи реалізації проєкту вимагають пошуково-дослідницької діяльності;
- візуалізація результатів індивідуальної й спільної роботи (відео, фото, аудіо матеріали);
- підведення проміжних підсумків та обговорення подальших дій на кожному з етапів.

Робота над проєктом повинна ґрунтуватись на принципах послідовності й системності, що зумовлюють її поетапність. До основних етапів проєктної діяльності належать:

- 1) підготовчий етап (визначення теми і мети проєкту, обговорення проблеми, висунення гіпотези);
- 2) планування (визначення джерел, засобів збирання, методів аналізу інформації, способів представлення результатів; установлення критеріїв оцінювання результатів);
- 3) дослідження, спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експеримент;
- 4) аналіз інформації, підведення підсумків, формулювання висновків;
- 5) оцінювання результатів і процесу дослідження за встановленими критеріями;
- 6) творчий звіт, презентація отриманих результатів.

Теми проєктів необхідно формулювати, зважаючи на проблеми та обставини, які є значущими для студентів.

Головна вимога досягнення результату – це необхідність дотримання системності освітнього процесу як в організації самого проєкту, так і роботи над ним. Адже отримані теоретичні знання й практичний досвід сприятимуть формуванню системи духовних цінностей. Прикладом можуть слугувати проєкти пов'язані з волонтерською діяльністю.

Виховна ефективність досягатиметься за умови ініціювання проєктів самими студентами. Водночас куратор має володіти значним арсеналом ідей та алгоритмом їх реалізації.

Пректна діяльність відкриває широкі можливості для вибору ролі в системі взаємин (лідер-організатор, лідер-генератор ідей, лідер-виконавець); вона передбачає активну діяльність кожного, оскільки кінцевий результат залежить від спільних зусиль, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій.

Успіх будь-якого проєкту щільно пов'язаний з відповідним плануванням і розумінням: хто, для кого і чому створює та реалізує даний проєкт. Після ретельного вибору та визначення проблеми, на яку спрямовано проєкт, його учасникам слід починати проводити збір та аналіз інформації. Наступний крок – визначення мети, завдань проєкту та складання плану його реалізації, який повинен відповідати поставленій меті й завданням, а також очікуваним результатам.

По завершенні складається звіт про оцінку реалізації проєкту з метою інформування. Поширення інформації про реалізацію проєкту (святкування) повертають до початку проєктного циклу, і знову починається пошук наступного кроку, використовуючи набутий досвід і результати для просування реалізації наступної ідеї для покращення життя довкіл.

Прикладом діяльності академічної групи може слугувати творчий проєкт «Новини Alma mater. Велика радіоперерва», основна мета якого полягає у створенні ефективного каналу внутрішньо університетської комунікації шляхом надання студентам можливості презентації власного світогляду. За умовами проєкту групам надається можливість почергово готувати щотижневі радіопрограми, які транслюються під час великої перерви. Зміст і тематика радіопрограм визначається кожною групою й узгоджується з керівництвом інституту (факультету). В кінці навчального семестру спеціально обране журі підсумовує роботу студентського радіо та відзначає кращі авторські напрацювання. Участь у розробці

сценаріїв, режисура, підготовка радіосюжетів дозволить не лише розвивати творчий потенціал учасників проєкту, а й підсилить мотиваційні аспекти їх творчості, призвичаїть виокремлювати важливу інформацію, засвоювати її у вигляді нових знань та умінь, вдало використовувати здобуті знання на практиці. Прослуховування авторських радіозаписів породжує у студентської аудиторії відчуття співпричетності, співпереживання, формує позитивні емоційні ставлення до свого ЗВО, викладачів, однокурсників, відтак сприяє створенню умов для їх успішного самоствердження.

Духовний розвиток майбутнього фахівця є детермінантою його професійної підготовки у закладі вищої освіти та визначається як цілеспрямований, особистісно орієнтований і спеціально організований навчально-виховний процес удосконалення інтелектуальної сфери, упорядкування та ієрархізації духовно-моральних цінностей, почуттів та емоцій. В означеному процесі чільне місце займає довіллєва діяльність. В умовах ЗВО вона набуває виховного сенсу, відбувається на засадах гуманоцентризму, демократичності, креативу.

Насичення вільного часу передбачає піднесену діяльність, яка вимагає більш високого рівня розвитку мотивації і здібностей, включає в себе різні види художньої, технічної активності, самоосвіту, громадську діяльність і спрямована на розвиток творчих здібностей.

За такої побудови педагогічного процесу важливо, щоб студенти самі планували й організовували різноманітні виховні справи (святкові заходи, тематичні дні, благодійні акції). Завдання педагогів полягає у створенні максимально комфортних умов для прояву кожним студентом своїх лідерських якостей, інтелектуального рівня, творчого потенціалу. Відтак особливої актуальності набуває організація мистецьких заходів як особливої форми духовного зростання особистості в період її професійного становлення.

Заслугове уваги розробка оптимальної проєктної технології інтегрування творів літературного і музичного мистецтва під час організованого студентського дозвілля.

Проєкт «Літературно-музична вітальня» варто інтерпретувати в якості форми організації духовно насиченого дозвілля студентів, позаяк вона сприяє формуванню естетичних смаків, підвищенню рівня емоційної сприйнятливості художньої культури, розвитку духовних запитів, заохочення до творчості та пошуків шляхів самовираження через виконавську й організаторську діяльність.

Провідну педагогічну ознаку «Літературно-музичної вітальні» вбачасмо у тому, що її проведення уможлиблюється за участі всіх членів академічної групи. Водночас з їх числа необхідно обрати актив з 3–4 студентів, які відповідатимуть за дотримання загальної концепції запланованого заходу.

Важливо, щоб до організації заходу (окрім куратора групи) в якості консультантів були залучені викладачі філологічних і мистецьких дисциплін.

Підготовка до проведення «Літературно-музичної вітальні» охоплює кілька етапів і вимагає дотримання наступного алгоритму.

Підготовчий етап:

1. Вибір теми.
2. Визначення мети і завдань запланованого заходу.
3. Діагностування творчого потенціалу студентів групи.
4. Розподіл обов'язків (сценаристи, головний режисер, режисери-постановники, художник і музичний оформлювач, виконавці, організатори).
5. Обговорення доцільності й тривалості репетицій.
6. Оформлення приміщення.
7. Підготовка запрошень.

До участі у проєкті запрошуються інші академічні групи, почесні гості – представники мистецької еліти. При цьому заохочується ініціатива студентів у пошуку і встановленні контактів з діячами культури і мистецтва, які зацікавлені запланованим заходом і відгукнуться на запрошення.

Проведення «Літературно-музичної вітальні» може відбуватись згідно запропонованої послідовності.

Вступне слово ведучого (про історію виникнення салонів, літературних і музичних віталень).

1. Представлення гостей-учасників.
2. Прослуховування музичних і літературних творів, повідомлення фактів із життя авторів.
3. Обговорення новинок літератури, музики, культури.
4. Знайомство з новими іменами, виконавцями, художниками.
5. Презентація знаменних дат, ювілеїв місяця.
6. Танцювальна програма.
7. Заключне слово ведучих і прощання гостей.

Підведення підсумків.

Теми зустрічі у «вітальні» можуть бути присвячені ювілейним датам і святкам. Зокрема: «Маєстро Моцарт», «Тема кохання у

літературі та музиці», «Музикл – легкий жанр?», «Творчість поетів мого часу», «Квіти улюбленому поету» та ін.

Куратору академічної групи слід пам'ятати про необхідність виявлення рівня досягнення виховної мети проєкту. За для цього кожен педагог обирає відповідний дослідницький інструментарій (опитувальник, анкета, тести) і проводить діагностування за попередньо визначеними параметрами до і після проведення «Літературно-музичної вітальні». Дослідницька робота має бути побудована таким чином, щоб студенти спільно з куратором реалізовували рефлексивну діяльність на виявлення динаміки змін у духовному зростанні.

Ілюстрацією позитивного досвіду може слугувати «Літературно-музична вітальня» з нагоди дня народження Ліни Костенко (19 березня 2021 року) організована студентами 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. До участі у заході були запрошені студенти і куратори академічних груп «Фізична культура», «Філологія», тріо бандуристок «Пектораль», літературознавець М. Васильчук, скрипаль Л. Лехник.

Мета заходу – виховувати потребу у духовному самовдосконаленні, формувати культуру почуттів, розвивати здатність сприймати духовну квінтесенцію творів мистецтва.

На підготовчому етапі було проведено анкету на рівень духовних запитів студентів, здатності до розв'язання організаційних питань, різновиди творчих здібностей (художнє декламування, спів, акомпанування на музичному інструменті, святковий дизайн інтер'єру тощо), досліджено обізнаність студентів із творчістю Л. Костенко.

В якості обладнання правили екран, проєктор, ноутбук, музичні інструменти.

Для проведення «Літературно-музичної вітальні» учасниками було підготовлено мультимедійну презентацію, слайд-шоу до кожного вірша, що декламувався, записи відео кліпів, аудіозаписи для музичного супроводу читання віршів.

Захід відбувався у святково оформленій читальній залі бібліотеки. На початку Л. Лехник виконав п'єсу для скрипки «Андантино» (композитора А. Хачатуряна). Присутні переглянули мультимедійну презентацію «Ліна Костенко – життєвий і творчий шлях». Літературознавець М.Васильчук поділився споминами про зустріч зі славетною письменницею на початку дев'яностих – в часи становлення державної незалежності України.

Читання віршів чергувалось з біографічними нарисами та переглядом відео кліпів пісень на вірші Л. Костенко «Доля», «Мої кохані милі вороги», «Страшні слова, коли вони мовчать...», «Вечірнє сонце, дякую за день!», «Вмирав актор», «До Дня поезії», «Буває часом спісну від краси», «Я вранці голос горлиці люблю», «Моя любове».

До читання віршів ювілярки долучилось 28 студентів. Окрім художнього декламування учасники «вітальні» під музичний супровід скрипки інсценізували вірш Ліни Костенко «Ти знов прийшла, моя печальна музо...».

Учасниці тріо «Пектораль» розповіли про особливості покладання віршів на музику різних видів інструментів та виконали кілька п'єс для бандури у сучасній обробці.

Наприкінці заходу студентка спеціальності «Філологія» виконала під гітару пісню на слова Л. Костенко «І все на світі треба пережити» (на музику Л. Кобільник).

Аналіз результатів дослідження, що відбулось після проведення проєкту виявив значне зростання студентської активності у загальноуніверситетських подіях естетичного спрямування, розширення кола читацьких інтересів, усвідомлене бажання зберігати і примножувати духовні скарби національної культури.

Інтегрування проєкту «Літературно-музична вітальня» у освітню практику сучасної вищої школи дозволить наповнити дозвілля студентів мистецьким змістом, розкрити перед ними світ духовний краси, орієнтувати світогляд у русло одвічних цінностей та ідеалів. Подальшого дослідження потребує літературна і музична спадщина маловідомих, або забутих вітчизняних митців задля залучення виховного потенціалу їх творів у процес духовного зростання нового покоління української еліти.

В умовах реформування освітньої парадигми вітчизняної вищої школи особливої актуальності набуває процес вдосконалення системи національно-патріотичного виховання як провідного чинника становлення нової генерації. В означеному контексті особливе місце посідає проєкт «Віртуальна мандрівка», що являє собою проведення циклу тематичних екскурсій в онлайн форматі.

Віртуальна екскурсія – комплексне візуально-інформаційне знайомство з об'єктами чи явищами за допомогою технічних засобів. Специфіка віртуальних екскурсій полягає у тому, що вони проводяться в аудиторії чи актовій залі, де розміщено проєктор і великий екран. Відтак здійснюється відтворення моделі об'єкту

екскурсії: музею, заповідника, меморіалу, пам'ятника архітектури тощо.

За тематикою екскурсії поділяють на красознавчі, екологічні, мистецькі, професійно орієнтовані. Кожна тематична екскурсія визначається значним виховним потенціалом. Для його реалізації необхідно подбати про відповідну емоційність викладу матеріалу. Роль екскурсовода може виконувати куратор групи або студент, який засвідчив свою компетентність у проблематиці запланованого заходу.

Весвітня мережа Інтернет надає можливість проводити екскурсії по незліченній кількості музеїв, монастирів, храмів, палаців, пірамід, природних заказників.

Прикладом може слугувати On-line-ресурс Національного заповідника «Софія Київська» <http://nzsk.org.ua/ukr/general/intro.html>. На сайті створено умови для покрокового перегляду інтер'єру Софійського собору. До більшості експонатів передбачено письмовий опис чи голосовий супровід. Окрім цього на сайті представлено інформацію про історію та діяльність заповідника, висвітлюється наукова робота, конференції, публікації, докладна інформація про реставраційні роботи та виставки.

Слід зауважити, що віртуальна екскурсія є чи не єдиним способом знайомства з культурною спадщиною європейського та загальносвітового рівня. Приміром Британська галерея Тейт (Лондон, Великобританія) <http://www.tate.org.uk/> це найбільше в світі зібрання англійського живопису. У віртуальному режимі відображено колекції музею за останні п'ять століть, а також колекції сучасного мистецтва.

Студенти спільно з куратором обирають місця відвідування в режимі онлайн, визначають їх чисельність та періодичність впродовж навчального семестру. Успішному проведенню проекту «Віртуальна мандрівка» сприятиме підготовча робота, під час якої куратор академічної групи:

1. уточнює тему, мету, завдання проекту;
2. визначає педагогічну цінність об'єкту екскурсії;
3. окреслює план екскурсії;
4. формулює загальні й індивідуальні завдання для студентів;
5. з'ясує питання технічного забезпечення.

Важливо, щоб під час підготовчого періоду куратор, або хтось зі студентів опанував технологію проведення віртуальної екскурсії за допомогою комп'ютерної техніки.

У вступному слові ведучий детально розповідає, де саме й як відбуватиметься екскурсія, що є особливістю об'єкту.

Подальший хід проведення подібний до тематичної екскурсії у традиційному форматі.

Підведення *підсумків* передбачає обговорення низки питань:

Яке враження справила екскурсія?

Що нового довідалися студенти?

Що викликало позитивні (негативні) емоції?

Над чим заставило замислитись усе побачене й почуте?

До яких роздумів і висновків прийшов кожен учасник?

Після екскурсії весь зібраний матеріал систематизується і відповідно оформлюється у віртуальних фотоальбомах, може відображатись у доповідях під час студентських конференцій, рефератах, статтях в друкованому чи електронному виданні ЗВО, може стати матеріалом для мультимедійних презентацій з навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

Екскурсія була і залишається невід'ємною складовою освітнього процесу. Її віртуалізація сприятиме розширенню й поглибленню гуманітарних знань, формуванню естетичних почуттів, утвердженню національної гідності та вихованню поважного ставлення до культурних цінностей інших країн.

Пошук нових форм організації виховного процесу ЗВО зумовлений тим, що в його осередку відбувається утвердження системи духовних цінностей, які постають внутрішнім стрижнем особистості. Саме цінності становлять підґрунтя життєдіяльності майбутнього фахівця. Важливу роль при цьому відіграє система зовнішніх впливів та взаємодія з оточуючим середовищем. Водночас процес духовного самовдосконалення особистості першочергово залежить від ступеня засвоєння духовних цінностей.

Однією з форм організації виховного процесу є проєкт «Тематична табірنا зміна». З метою включення студентів-першокурсників у процес духовного самовдосконалення, діагностики їх особистісних мотивів, інтересів та схильностей, було розроблено й апробовано програму для студентського табору «Школа духовного зростання».

Провідними завданнями програми передбачено:

- формування уявлень про сутність і способи проектування системи духовного самовдосконалення;
- реалізація діагностико-рефлексивної діяльності, спрямованої на виявлення мотивів, цінностей, схильностей особистості студента;
- уточнення знань і уявлень про духовні цінності;

- занурення студентів в атмосферу осмислення проблем духовно-морального змісту;
- формування вмін і навичок самоаналізу, самовиховання, самовдосконалення;
- заохочення студентів-першокурсників до реалізації особистого духовного потенціалу.

Означені завдання реалізуються на базі заміського закладу відпочинку (санаторій, літній дитячий оздоровчий табір, пансіонат), куди студенти перших курсів спільно з кураторами прибувають на п'ятиденну тематичну зміну наприкінці вересня.

Підготовчий етап проекту передбачає ухвалення вченою радою факультету (інституту) відповідного рішення та затвердження програми тематичної табірної зміни, корегування семестрового розкладу занять, отримання письмової згоди батьків на перебування їх дітей у студентському таборі. Керівництво ЗВО надає у короткострокове користування базу відпочинку, що є у власності закладу або на умовах тендерного відбору укладає договір оренди з власником заміського відпочинкового комплексу.

Виховна робота у формі табірної зміни зумовлена низкою педагогічних чинників:

1. Створення сприятливих умов для аналізу, осмисленню і оцінки власних поглядів, переконань, цінностей.
2. Вихід за межі усталеної форми освітнього процесу.
3. Концентрація неформального міжособистісного спілкування.
4. Нагода поділитись власним життєвим досвідом, висловити сумніви чи особисті переконання під час різноманітних форм взаємодії (наукова конференція, круглий стіл, диспут, екскурсія тощо).
5. Тематичність обумовлена поєднанням різних видів діяльності, форм взаємодії, спеціальної організованої комунікації.
6. Можливість і доречність імпровізації під час таких активностей як ділова гра, інсценізація, сократівська бесіда, групова творча робота, робота над соціальним проектом.

На підставі програми укладається план-мережа, де уточнюються різновиди виховних заходів, їх послідовність, термін проведення та відповідальні за виконання. Важливо, щоб план-мережа мала відкриту, гнучку, динамічну структуру, яка дозволяла б вносити в неї корективи, у відповідності з пропозиціями, творчим потенціалом та духовними запитами студентства.

Підбір виховних заходів класифікували за такими ознаками:

- а) за характером емоційного відгуку (позитивні, негативні);

- б) за ступенем впливу на свідомість людини (біографічні події, здатні змінити життя людини, її біографію);
- в) за локалізацією події (події-враження, події-думки, події-вчинки);
- г) за метою виховання (духовно-моральні, патріотичні, соціально-значущі);
- д) за формою реалізації (бесіда, диспут, дискусія, тренінг, круглий стіл, конкурс, свято, ділова гра тощо).

Апробація програми тематичної зміни відбувалась на базі спортивно-оздоровчого комплексу «Смерічка» (с. Микуличин Івано-Франківської області) Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, куди наприкінці вересня 2023 року було організовано виїзд студентських груп першокурсників Коломийського навчально-наукового інституту. В апробації взяли участь 5 кураторів академічних груп і 106 студентів, які опановують професії педагогічного спрямування – «Початкова освіта», «Фізична культура», «Філологія», «Історія».

Програмою табору передбачалось:

1. Презентація, обговорення й корегування завдань діяльності студентського табору.
2. Спільне проектування виховних заходів.
3. Тренінг формування почуття командного духу, поваги і довіри до колективу.
4. Квест (пригодницька гра на командоутворення).
5. Тренінгова програма особистісного зростання, спрямована на осмислення й уточнення загальнолюдських духовних цінностей.
6. Заходи, спрямовані на творче відображення духовно-моральних категорій.
7. Майстер-класи з практичного опанування досвідом самоаналізу та самовиховання.
8. Перегляд і обговорення кінофільмів духовно-морального спрямування.
9. Щоденний випуск інформаційного бюлетеня (у вигляді стінної газети), що відображає питання діагностично-рефлексивної діяльності.

Програма студентського табору була розрахована на п'ять днів (25–30 вересня). Програма першого дня була орієнтована на «занурення» учасників в атмосферу табору, на формування команд. Перший захід із залученням студентів – тренінг, спрямований на формування в учасників командної взаємодопомоги. В процесі проходження спортивно-інтелектуальних випробувань кожен

студент оцінював свою спроможність рахуватись з думками інших, вчитися довіряти людям, поважати їх думку, цінувати їх особистісні прагнення. Тренінг завершився циклом вправ орієнтованих на згуртування вихованців усіх загонів табору.

Ввечері відбувся диспут «Вади і чесноти сучасної молоді», творчий конкурс «Ще все, що залишиться після мене», літературно-музична вітальня «Вітер змін». Для досягнення виховної мети студентам пропонували осмислити певні духовні цінності і представити їх у конкретних життєвих ситуаціях, справах, вчинках. Так, диспут «Вади і чесноти сучасної молоді» включав не тільки осмислення та інтерпретацію таких базових ціннісних антиномій: добро – зло, любов – ненависть, віра – безвір'я, надія – безнадія, радість – відчай, щастя – горе тощо, а й намагання учасників визначити шляхи позбавлення від особистих моральних вад та способи духовного вдосконалення.

Після кожного заходу студенти спільно з кураторами реалізовували рефлексивну діяльність на виявлення динаміки змін в утвердженні духовних цінностей.

Програма табору містила в собі три блоки тренінгових занять: «Я та інші», «Людина, не тому що ...», «Як сказати правду ...». Тренінги проводились професійними психологами та за участі кураторів студентських груп. Перший тренінг був спрямований на усвідомлення себе як особистості, здатної керувати власними потребами, бажаннями, мотивами, обізнаної з індивідуальними схильностями, недоліками та чеснотами, спроможної адекватно поводити себе в різних життєвих ситуаціях. Другий – направлений на визначення змісту таких духовних цінностей як гідність, відповідальність, толерантність, милосердя та їх усвідомлення їх практичного вияву в повсякденному житті людини. Третій тренінг мав на меті навчити студентів здійснювати правильний моральний вибір в екстремальних ситуаціях.

Джерелом активності у виховному середовищі табору є сам студент, його система цінностей і мотивів, життєві інтереси й установки. Завдання педагогів, які працюють з студентським загonom – заохотити молодь до визначення власних духовно-ціннісних орієнтирів. Осередок табору дозволяє моделювати і проживати ситуації, які допоможуть замислитись над питанням духовної сутності людського буття. Педагог лише створює необхідні умови для різноманітних подій, заходів, проєктів орієнтованих на духовне самопізнання й самовдосконалення особистості студента. В подальшому варто звернути увагу на етапи підготовки і проведення інших тематичних змін студентського табору,

розробку методик діагностування сформованості духовних цінностей студентів в умовах табору, створення нових моделей тематичних табірних змін духовного спрямування.

Інтеграція України в глобальний інформаційний простір стала одним з найважливіших чинників формування духовних цінностей зростаючого покоління. Відтак актуалізується проблема вивчення впливу інформаційного середовища на структуру ціннісних орієнтацій, поглядів і переконань, що становлять підґрунтя життєвої спрямованості особистості.

Однією з принципів ознак сучасної вищої школи є посилена увага до шляхів вдосконалення системи виховання студентської молоді. На загальнодержавному і науково-педагогічному рівні обговорюються питання залучення студентів до світу мистецтв, краси навколишньої дійсності. За останні десятиліття у царині педагогіки вищої школи визначено й експериментально перевірено ефективність мистецьких творів в якості засобів естетичного, морального, національно-патріотичного виховання. *Так, з-поміж усталених засобів морального виховання студентства, виразно виділяються* художня та наукова література, аудіовізуальні й інтерактивні засоби, твори образотворчого, театрального, музичного, кіномистецтва тощо. Перелічені засоби мають унікальну можливість проникати у свідомість майбутніх фахівців через вплив на чуттєву тканину свідомості, зосереджуючись на операціональних і предметних значеннях, розвиваючи при цьому систему особистого сприйняття моральних ідей. В означеному контексті завдання засобів виховання полягає у передаванні відчуттів через сприйняття мистецтва, засвоєння «чистих» моральних категорій і значень.

Виокремлення Ю. Максимчук творів кіномистецтва і використання їх в якості засобів виховання пояснюється тим, що саме «кіно надає потужний вплив на серця і розум молоді»⁶.

О. Олексюк вважає, що формуванню готовності до самовдосконалення молоді може сприяти підбір кінофільмів, тематика яких відображає встановлення правил поведінки, здійснення морального вчинку тощо. Такі правила пропонують студентам виконувати в тій або іншій ситуації певні дії, але як це буде зроблено, залежить від самого студента ⁷.

⁶ Максимчук Ю. В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2004, 20 с. С. 8.

⁷ Олексюк О. М. Духовний потенціал мистецтва / *Мистецтво та освіта*. 2011. № 2. С. 2–6.

Моніторинг виховної роботи українських ЗВО, здійснений ініціативною групою науковців під керівництвом Н. Чернухи, засвідчує фрагментарність й безсистемність використання кіномистецтва у педагогічному процесі вищої школи. Науковці підкреслюють, що в більшості ЗВО ще недооцінено його виховний потенціал у формуванні духовної культури особистості⁸.

Щоправда, й до сьогодні не вироблено комплексного методичного забезпечення використання кінофільмів в якості засобу виховання студентства.

Глядацький успіх кіномистецтва (насамперед в молодіжній аудиторії) визначається наступними факторами: використанням видовищно-розважальних жанрів (що, зазвичай, спираються на міфологію), терапевтичною, компенсаторною, рекреаційною та іншими функціями системи «емоційних перепадів», що дозволяє зняти нервові напруження глядачів; гіпнотизмом, вгадуванням бажань публіки тощо.

Кінематограф являє собою складний синтез науково-технічного прогресу і художньої творчості, що за своїми виразними засобами переважає інші види мистецтва. Аудіовізуальна основа кіно, багатшаровість його впливу, здатність не лише показати, але й розказати в дії, що є максимально наближеною до форм самого життя, – все це значно розширює емоційно-пізнавальну сміть екранного мистецтва, забезпечуючи більш тісний контакт з глядацькою аудиторією.

Водночас здатність кіно тиражувати продукцію художньої творчості значно розширює масштаби його впливу. Збагачення естетичних можливостей кіно новітніми засобами виразності (звук, колір, спеціальні ефекти тощо), глибокий аналіз суспільно-політичних подій та дослідження внутрішнього світу людини, роблять кіно важливим фактором виховного впливу на особистість.

Особливого значення набуває технологія використання творів кіномистецтва в якості засобу виховання духовних цінностей студентів в осередку академічної групи ЗВО.

Проект «Кіноклуб» базується на ідеї, що перегляд й обговорення кінофільму є однією з традиційних форм організації виховної роботи спрямований на формування особистості за допомогою аудіовізуальних носіїв інформації.

⁸ Чернуха Н. М. Інтеграція виховних впливів у сучасному освітньому середовищі: монографія. Луганськ : «Альма-матер», 2016. 304 с. С. 286.

Для педагога, який планує активізувати кіномистецтво у виховній роботі зі студентами (зазвичай така роль належить куратору академічної групи) важливо дотримуватись певного попередньо розробленого алгоритму й чітких критеріїв відбору кінофільмів. Обов'язкова поступовість означеного процесу передбачає:

1. Пошук творів кіномистецтва за каталогами чи тематичними збірками медіатек (файлових сховищ).

2. Дослідження історії створення фільму.

3. Ознайомлення з першоджерелом (біографія чи твір, що екранізовано).

4. Уважний неодноразовий (2–3 рази) перегляд. Педагог має вільно орієнтуватись в послідовності сюжету, основних символів, визначних фрагментах і цитатах. Важливо, щоб педагог міг відновити фільм з будь-якого моменту.

5. Вивчення кількох рецензій.

6. Під час перегляду фільму звертається увага на:

- а) позитивність фільму;
- б) перше (інтуїтивне) враження;
- в) наявність життєвої правди;
- г) органічність сюжетного і образного ряду;
- д) естетичність.

7. Аналіз фільму як різновиду художнього твору (сюжет, ідея, композиція, виразні засоби, позиція автора, режисура, акторська гра, музика, костюми, декорації, монтаж, спецефекти).

8. Аналіз фільму як різновиду засобу виховання: особистісна характеристика, поведінка взаємини героїв, причин і наслідки їх вчинків, можливість встановлення паралелей з особистим досвідом студентів.

9. Виявлення виховного потенціалу за допомогою відповіді на питання:

- чи фільм вартий залучення у виховну роботу?
- чи сприяє фільм формуванню духовних цінностей?
- чи відображено у ньому гуманістичні ідеали?
- чи порушено моральні питання – «свобода і всюдозволеність: де знаходиться кордон?», «що краще: слухати своє серце, чи зберігати репутацію?».

10. Визначення виховної мети і конкретизація завдань.

11. Підбір методів і прийомів для активізації глядачів під час обговорення кінофільму.

12. Формулювання питань для обговорення зі студентською аудиторією.

Організація проєкту передбачає значну підготовчу роботу. Насамперед це анкетування групи з метою виявлення:

- рівня сформованості духовних цінностей;
- світоглядних позицій і релігійних переконань (задля уникнення не- толерантних ситуацій);
- сприйнятливості до аудіовізуальних джерел інформації (зокрема мови на яких вони без зусиль зможуть зрозуміти сюжетну лінію кінофільму);
- особистих кіномистецьких вподобань.

За рішенням куратора та побажанням групи анкетування може бути анонімним.

На початку навчального року має відбутися спільне обговорення часу, місця та періодичності перегляду кінофільмів; обрання двох- трьох студентів, яким доручається підготовка технічного забезпечення кіносеансу.

За тиждень до заходу відповідальні готують оголошення, де зазначається дата, час, місце перегляду та основні вихідні дані кінофільму (окрім опису сюжету).

Куратор добирає, кінофільми зважаючи на їх педагогічний потенціал та результати попереднього анкетування. Студенти теж можуть пропонувати власні варіанти щодо кінопоказу. При цьому куратор обов'язково (переглядає запропонований фільм з метою виявлення негативних, антисоціальних, аморальних елементів і в разі їх наявності пропозиція відхиляється.

Відмова від показу запропонованого кінофільму може бути й тоді, коли сюжет не несе інтелектуально-духовного навантаження, має суто розважальний характер, а відтак не є засобом виховного впливу.

Перегляд кінофільму може влаштовуватись в актовій залі, читальній залі бібліотеки чи гуртожитку, аудиторії оснащеної великим екраном та проектором. Якщо перегляд планується в актовій залі, то це узгоджується з запланованими заходами на загально університетському рівні. Перегляд в актовій чи читальній залі передбачає можливість запрошення студентів паралельних груп чи інших курсів.

Перед демонстрацією кінофільму куратор ретельно продумує низку запитань, які активізуватимуть увагу студентів під час його перегляду та в процесі підсумкового обговорення. Особлива увага звертається на формулювання питань проблемного і дискусивного характеру, позаяк саме вони підвищують виховну ефективність запланованого заходу.

Під час планування кінопоказів варто враховувати різновиди кінопродукції: документальний, художній, короткометражний, повнометражний. Доцільно чергувати документальні та художні кінострічки. При можливості поєднувати документальні та художні фільми у відповідності до їх тематики (історична подія, біографія видатної особистості, соціальне явище тощо). При цьому документальний фільм має передувати художньому.

Якщо не має технічної можливості спільного перегляду запланованого кінофільму, педагог пропонує переглянути його кожному студенту окремо під час вихідних чи святкових днів з обов'язковим обговоренням на початку навчального тижня. Варто заохочувати студентів до перегляду й обговорення кінофільму у сімейному колі.

На підготовчому етапі слід також узгодити тривалість перегляду фільму. Оптимальна тривалість перегляду становить 0,5–2,0 год.

Особливу увагу слід приділяти тривалості фільмів на кілька серій, або спільних за тематикою документальних і художніх творів кіномистецтва. За таких обставин показ відбувається в продовж двох днів, або з перервою не більше трьох днів.

Перед початком демонстрації фільму доцільно надати коротку інформацію про події, які надихнули авторів на його створення, непересічні факти, що супроводжували його вихід на екрани, процитувати видатних митців про значення кінофільму в історії культурного збагачення суспільства. Інформаційне повідомлення готують 1–2 студенти, які при потребі звертаються по допомогу до куратора.

Вступна частина має тривати не більше 10–15 хвилин.

По завершенні перегляду студентам надається можливість задати питання та висловити своє ставлення до побаченого. Завдання куратора – за допомогою запитань спрямувати обговорення у русло морально-етичних роздумів та естетичних переживань.

Під час групової бесіди обговорюються враження від переглянутого фільму (почуття, думки), аналізуються вчинки героїв, відзначаються епізоди, що видалися символічними. Це допоможе ведучому окреслити коло питань, які зацікавили студентську аудиторію й сприятиме оптимізації пошуку кінофільмів для наступних переглядів. Необхідно намагатись, щоб розмова про переглянутий фільм не переходила на суто мистецтвознавчі теми. Відтак замість звернення до власних відчуттів і переживань, учасники можуть обговорювати гру акторів або режисерські напрацювання. У цьому випадку дуже важливо пам'ятати про цілі

заходу і звертати на них увагу групи. Пожвавленню обговорення сприятимуть відкриті питання як-от:

Яка основна проблема / конфлікт і як вирішує її режисер?

У чому полягають особливості сюжету фільму, подій, дійових осіб?

Який психологічний портрет головних героїв: особисті моральні принципи, риси характеру, манери поведінки, історія життя?

Чи можна спостерігати подібні ситуації в реальному житті?

Хто з героїв найбільш симпатичний / антипатичний? Чому?

Хто з героїв вартий співчуття і чому?

Хто з героїв викликає інші почуття і чому?

Чому фільму дано саме таку назву? Як назва розкриває сенс фільму?

Які зустрілися метафори, символи, архетипи?

Які психологічні, моральні, філософські проблеми порушені у фільмі? Які з них хвилюють сучасне суспільство, або хвилювали в минулому?

Як цей фільм перегукується з вашим особистим життям?

Які уроки та висновки варто зробити на основі переглянутого фільму?

Які фільми / твори висвітлюють подібні проблеми?

Традиційну бесіду варто урізноманітнювати низкою прийомів:

1. формулювання ідеї фільму одним коротким реченням;
2. малювання почуттів і емоцій героїв фільму;
3. написання листів героям або від імені героїв фільму;
4. психодрама, під час якої учасники розігрують найбільш значущу сцену з фільму.

В кінці обговорення, ведучий звертається до учасників з проханням висловити свої міркування – чого навчав й до чого спонукає переглянутий кінофільм.

Рекомендована тривалість підсумкового обговорення становить 20–30 хвилин.

За побажанням студентів обговорення кінофільму (чи серії кінофільмів певної тематики) може продовжитись під час спеціально організованої дискусії.

Досягнення виховного ефекту від перегляду кінофільму відбудеться за дотримання низки умов:

– постановки мети, яка реалізовуватиметься в процесі підготовки, перегляду й обговорення кінофільму;

– визначення конкретних ідей, мотивів, кінофільму, що сприятимуть виховному впливу на глядачів.

- плановості і поетапної підготовки до перегляду кінофільму;
 - урізноманітненні тематики і жанрів;
- емоційна налаштованість студентів на перегляд й обговорення кінофільму;
- актуальності проблем відображених у кінострічці;
 - здатності куратора зацікавити глядацьку аудиторію твором кіномистецтва;
 - конкретність, доцільність педагогічна спрямованість питань запропонованих для обговорення після перегляду кінофільму;
 - діагностування результатів виховного впливу. Проводиться через певний проміжок часу за допомогою методів науково-педагогічного дослідження (педагогічне спостереження, анкетування, бесіда).

Кіно стало найбільш масовим мистецтвом, що отримало небачену за масштабами аудиторію. Його авторитет і вплив на соціум не мають аналогів в історії. У сучасному світі кіно утверджується як мистецтво поліфункціональне. Отже, кінематограф є одночасно й естетичним феноменом сучасної культури, і активним засобом виховання.

Функціональні можливості кіномистецтва утворюють концептуальне підґрунтя для його залучення у процес духовного самоутвердження особистості. Перспективності набувають питання ретельного вивчення продукції кіноіндустрії, встановлення її педагогічної цінності, створення тематичних збірок та розробки технологічних карт для кожного кінофільму. Позаяк педагогічно вмотивоване й методично забезпечене знайомство студентів з творами кіномистецтва дозволить піднести виховну роботу куратора академічної групи на якісно новий щабель професійної майстерності.

Активізація прехтних технологій у виховну практику сучасної вищої школи сприятиме розв'язанню низки пріоритетних завдань професійного й особистісного становлення майбутнього фахівця. Виховний потенціал проектної діяльності студентів полягає тому, що це:

- організована форма розвитку творчого потенціалу особистості та її самореалізації;
- середовище, що формує соціальні вміння, навички та сприяє процесу набуття життєвого досвіду;
- засіб перевірки відповідності особистого досвіду потребам особистої активної ролі в суспільстві.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у створенні концептуальних засад організації та проведенні проєктів, розробці

проектних технологій для академічних груп ЗВО, які сприятимуть духовному й інтелектуальному збагаченню сучасного студентства.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене питанням впровадження проектних технологій у процес формування гуманістичної культури майбутніх педагогів в осередку закладу вищої освіти. Автор доводить, що педагогічна ефективність проектів полягає в активізації інтелектуально-творчих здібностей студентів. Узагальнено характерні ознаки та основні етапи реалізації проектів як різновиду виховної роботи зі студентською молоддю. Визначено роль куратора в процесі роботи академічної групи над проектом. Розкрито способи інтегрування творчих і соціальних проектів в освітній простір вітчизняної вищої школи.

Запропоновано проектні технології орієнтовані на формування гуманістичного світогляду, духовних цінностей та самовдосконалення студентів закладів вищої освіти. Окреслено етапи реалізації проектів: «Літературно-музична вітальня», «Віртуальна мандрівка», «Тематична табірنا зміна», «Кіноклуб».

Визначено педагогічні чинники проведення тематичної зміни в осередку студентського табору організованого зметою удосконалення духовно-ціннісної сфери особистості студента. Запропоновано програму тематичної зміни «Школа духовного зростання» та розкрито особливості її реалізації. Автор акцентує увагу на гуманістичному спрямуванні виховних заходів як передумови розвитку особистісних якостей, виявлення творчого потенціалу та формування активної життєвої позиції майбутніх педагогів.

В контексті проектної технології «Кіноклуб» окреслено місце кінематографа у сучасному інформаційному просторі та акцентовано увагу на виховному потенціалі кінотворів як чинника педагогічного процесу вищої школи. Презентовано технологію перегляду та обговорення кінофільмів в умовах академічної групи. Розкрито найважливіші етапи організації і проведення виховного заходу. Конкретизовано чинники, що сприятимуть вихованню та самовихованню студентської молоді в процесі знайомства з творами кіномистецтва. Визначено методичні прийоми, що підсилять виховний вплив кіномистецтва на ЗВО.

Ключові слова: проектна технологія, проектна діяльність, творчий проект, соціальний проект, гуманістична культура, майбутні педагоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайна О.В. Самоствердження особистості: постановка проблеми у контексті освітніх виховних технологій / *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 3. С.42–48.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2–х кн. Кн. 1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Капська А. Й. Соціальне виховання студентів у сучасній вищій школі – одна із актуальних проблем. Збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 68–73.
5. Тернопільська В.І. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль: Богдан, 2014. 264 с.
6. Максимчук Ю. В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи: автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2004, 20 с.
7. Олексюк О. М. Духовний потенціал мистецтва / *Мистецтво та освіта*. 2011. № 2. С. 2–6.
8. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних впливів у сучасному освітньому середовищі: монографія. Луганськ : «Альма-матер», 2016. 304 с.

Information about the author:

Lappo Violetta,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology Kolomyia Educational Scientific Institute of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 8, Lysenka str., Kolomyia, Ivano-Frankivsk region, UA-78206, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9523-1295